

Nätverket Arkeologiskt Trä och Kemi

Datum 2013-12-05

Författare Yvonne Fors

Sammanfattning av diskussioner och synpunkter vid workshop II:

Hög standard! Hur bör riktlinjer för konservering av arkeologiskt trä utvecklas?

Plats & datum: Röda rummet, Historiska museet, 2 december, kl. 10-16

Deltagare:

Annica Palm, SIS
Charlotte Björdal, GU
Ebba Philips, SVK
Gunnar Almkvist, SLU
Karin Lindahl, Acta Konservering
Katrín Hinrichs Degerblad, RAÄ
Magnus Sandström, SU
Malin Sahlstedt, SMM
Monica Ek, KTH
Nina Ekelöf, SMM
Tom Sandström, RAÄ
Yvonne Fors, RAÄ/GU

Frånvarande:

Henrik Zedig, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Sven Isaksson, Arkeologiska forskningslaboratoriet, SU

Program

9:30 **Registrering, kaffe**

10:00-10:20 **Välkommen**

Riksantikvarieämbetets uppdrag *Tom Sandström*

Presentationen av nätverket *Arkeologiskt trä och kemi* och bakgrunden till
workshopen: *Yvonne Fors*

10:20-12:00 **Presentationer** Ordförande: Yvonne Fors

10:20-10:40 Annika Palm, SIS
SIS och svenskt standardarbete

10:40-11:00 Kathrin Hinrichs Degerblad, RAÄ
RAÄs arbete med standarder för bevarande av kulturarv

11:00-11:20 Henrik Zedig, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Behovet av standarder och riktlinjer ur Länsstyrelsens tillståndsgivande och
beslutsfattande perspektiv.

11:20-11:40 Charlotte Björdal, GU
Presentation av standardiseringsprojektet CEN/TS346 Conservation of cultural
property. Working Group 9 Waterlogged wood

11:40-12:00 Malin Sahlstedt, SMM, Ebba Philips, SVK
Behovet av standarder och riktlinjer inom konservering

12:00-13:00 **Lunch**

13:00-14:45 **Workshop**
Diskussion i mindre grupper (se diskussionsämne nedan)

14:45-15:00 **Fika**

15:00-16:00 **Slutsatser**
Slutsatser och reflektion

Avslutning

Diskussionsämnen till eftermiddagens diskussioner

- Vad är en standard jämfört med en riktlinje?
- Vilka konkreta behov finns det för standarder i ditt arbete?
- Hur ska standarder/riktlinjer användas?

Standarder/riktlinjer som kvalitetsverktyg

- När bör man inte använda standarder? Vilka invändningar finns?
- Vad bör vi tänka på vid standarder/riktlinjer vid konservering?
- Hur bör standarder/riktlinjer utformas för att de ska bli konstruktiva verktyg och inte stelbenta hinder?

Sammanfattning av workshopens innehåll

Dagen inleddes med föredrag. Tom Sandström reflekterade över vilka behov och trender man kunnat utläsa från omvärlden och RAÄs roll och uppdrag i sammanhanget. Yvonne Fors presenterade nätverket Arkeologiskt trä och kemi, dess syfte och bakgrund till temat för dagens workshop. Därefter presenterade Annica Palm från Swedish Standards Institute (SIS) en informativ översikt om arbetet med standardiseringar generellt. Området bevarande av kulturarv presenterades även mer specifikt tillsammans med Kathrin Hinrichs Degerblad som kompletterade med detaljer om RAÄs arbete med standardiseringar.

SIS definierar en standard på följande sätt:

”A standard is a document established by consensus, approved by a recognized body that provides for common and repeated use. Standards are based on the consolidated results of science, technology and experience. They are aimed at the promotion of optimum community benefits.”

Beslutsprocessen från idé till publicering av en standard är ganska lång och arbetskrävande. Standarder är i grunden alltid frivilliga. Men europeiska standarder (CEN) blir per automatik alltid svensk standard (SIS). Därför är det viktigt att Sverige och särskilt kulturvårdområdet blir mer aktiva för att påverka utvecklingen av nya standarder. Flertalet svenska museer har nyligen anslutit sig

till SIS och SIS/TK 479 tillsammans med utbildnings institutioner, myndigheter och företag.

Henrik Zedigs (Länsstyrelsen Västra Götalands län) föredrag om av standarder och riktlinjer ur Länsstyrelsens tillståndsgivande och beslutsfattande perspektiv, fick tyvärr ställas in pga. sjukdom. Charlotte Björdal, inst. för kulturvård, Göteborgs universitet presenterade det nystartade standardiseringsprojektet CEN/TS346 Conservation of cultural property, Working Group 9; Waterlogged wood. Bevarandet av vattendränkt ska således tilldelas egna ”guidelines”.

Efter lunch lämnade Malin Sahlstedt, Statens Maritima Museer och Ebba Philips, Västsvensk konservatorsateljé sina synpunkter och funderingar kring behov av standarder i sitt arbete. Malin fokuserade bl.a. på sina erfarenheter av konserveringsarbete i samarbete med forskning/forskare. Ebba resonerade utifrån sitt perspektiv med uppdragskonservering. Det fick utgöra inledning på eftermiddagens gruppdiskussioner (utifrån frågeställningarna i programmet ovan). Dagen avslutades med att deltagarnas synpunkter sammanfattades gemensamt.

Sammanfattning av gruppdiskussioner

Nedan följer deltagarnas samlade synpunkter på behovet av riktlinjer och standarder inom deras arbete. Diskussionerna flöt fritt mellan frågeställningarna formulerade i programmet ovan. Slutsatserna har därför sammanfattas i gemensam form.

Riktlinjer och Standarder

Traditionellt sett har utgångspunkten varit att alla föremål ska betraktas och behandlas unikt. Dock finns det ofta pragmatiskt skäl att arbeta mer effektivt genom värdering, urval och systematisering av föremål och fyndgrupper. Särskilt utarbetade riktlinjer och standarder kan då komma till nytta på olika sätt, men kan naturligtvis aldrig bli framgångsrika om utvecklingen av dem inte förankrats hos brukarna innan de introduceras.

Riktlinjer kan t.ex. hjälpa till att åstadkomma en första prioritering bland en mängd föremål eller bland en rad konserveringsåtgärder. En riktlinje bedömer således inte nödvändigtvis vilka metoder som är bäst, men vilka som kan anses godkända. De utgöra då snarare en processbeskrivning och ett ramverk för ett arbete genom att beskriva vilka delar som ska ingå i processen eller vilka moment som ska utföras. Däremot bör inte riktlinjerna fördjupa sig i detaljer kring hur arbetet ska genomföras, dvs. vägen till målet.

Några deltagare upplevde spontant att standarder borde användas mer vid metodutveckling eller fungera som ett utvärderingsverktyg av tidigare utförd konservering. En internationell standard ska beskriva en metod, men en (svensk) riktlinje ska finnas om hur den ska appliceras. Eftersom en riktlinje/standard riktar sig till en professionell konservator kan alltför detaljerade beskrivningar bli överflödiga. En riktlinje kan med tiden utvecklas till en standard, men det omvända ska inte nödvändigtvis gälla.

Både riktlinjer eller standarder kan således definiera ett resultat man vill åstadkomma genom konservering, t.ex. att förhindra dimensions-, vikt- eller

färgförändring, uppnå en tröskelnivå för lakning, eller en viss grad av kemisk stabilitet. En riktlinje/standard kan också definiera ett förväntat resultat efter en tids bevarande/förvaltning, dvs. en önskad förändringsbeskrivning över tid. Vägen dit kan återigen se olika ut beroende på föremål eller val av metod. Dock är det värdefullt med en definition eller vägledning i vad som ska bevaras och motivera vilka delar och detaljer som är viktigast.

Konkreta behov av standarder och riktlinjer i dagsläget

Spontant nämndes två konserveringsmoment med behov av konkreta riktlinjer, nämligen urlakning (t.ex. järnextraktion) och impregnering. Återigen ska såväl riktlinjen/standarderna som konserveringsarbetet vara resultatriktat och styras av föremålet och inte beställaren. Här kan en standard eller riktlinje fungera som ett konkret instrument för kvalitetssäkring av en metod eller process. Återigen handlar det främst om en beskrivning av vad som ska uppnås tillsammans med en konsekvensanalys för föremålet. Vid uppdragskonservering ska detta ingå i upprättandet av tydliga avtal om vad som ska ingå i behandlingen, vilka minimumåtgärder som måste utföras (t.ex. lakning, impregnering, torkning och löpandet dokumentation) för att uppfylla konservatorsetiska krav och uppnå ett rimligt hållbart resultat. I upprättandet av ett sådant avtal, eller i förhandlingssituation med uppdragsgivare vore det en fördel för en enskild konservator att kunna luta sig mot en svensk standard (SIS) eller ”RAÄs riktlinjer” vid sina metodval. Länsstyrelsen bör naturligtvis ha tillgång till riktlinjerna och standarderna i utformningen av förfrågningsunderlag.

Efter avslutad konservering eller för föremål *in situ* finns ett behov av standarder vid långtidsövervakning (long-term monitoring). En sådan standard bör beskriva olika kemiska markörer eller förändringar som bör analyseras över tid.

Vid forskningssamarbete är det förväntat att användandet av standarder kommer att bli vanligare. Det gäller allt från provtagning (in situ och museiföremål), dokumentation och klimatfrågor till kemiska markörer och bedömningskriterier (t.ex. bevarandestatus, nedbrytningsgrad). Begreppet teknisk specifikation nämndes också som ett alternativ till standard/riktlinje. Detta är ofta nödvändigt vid samarbete med forskare och vid överlämning av forskningsresultat.

Arbetet med utformandet av en standard bör naturligtvis ske i samarbete mellan forskningen och den praktiska sektorn för att kunna förankras i verkligheten. Deltagarna efterlyste också en högre nivå av konsensus i dessa frågor inom Europa. Som ett förslag på en uppföljande aktivitet för nätverket Arkeologiskt trä och kemi kring detta ämne nämndes Charlotte Björdals och Tom Sandströms arbete med utformandet av standarder inom CEN/TC346 Conservation of cultural property. När Working Group 9, Waterlogged wood utarbetat ett första förslag till standarder skulle nätverket kunna komma med feedback under en särskild temaworkshop.